

C. Weightman, *Margaret of York, Duchess of Burgundy 1446-1503* (Gloucester: Allan Sutton/ New York: St. Martin's Press, 1989, xi + 244 blz., £18,90, ISBN 0 312 03104 1 en 0 86299 555 8).

De positie van vrouwen in de late middeleeuwen moge sedert recent onderzoek minder somber beschouwd worden dan voorheen, zij blijft tweeslachtig. Zij bleven formeel verstoken van allerlei rechten en posities, behalve van de hoogste, die van vorstin. Of de gemalin van een regerend vorst effectief macht kon uitoefenen, hing af van zijn wil, ook als de betreffende territoria tot haar erfgoed behoorden. Daarentegen kon een weduwe weer een grote mate van zelfstandigheid aan de dag leggen. Zo is het te begrijpen dat juist weduwen tijdens het grootste deel van de zestiende eeuw over de Nederlanden de landvoogdij hebben uitgeoefend. Een voorgangster op deze weg was Margareta van York, gedurende 8 1/2 jaar echtgenote van hertog Karel de Stoute van Bourgondie, en 26 jaar lang hertogin-weduwe in de Nederlanden. Het loont de moeite na te gaan welke de handelingsruimte was, de invloed of zelfs de informele macht waarover een vrouw in die positie kon beschikken.

De voorliggende biografie van de hertogin geeft ruimschoots antwoord op dergelijke vragen. De auteur is een Engelse historica die gedurende twaalf jaar in Den Haag en Brussel als echtgenote en moeder heeft verbleven en haar tijd gedeeltelijk besteedde aan opzoekingen in bibliotheken en archieven over de zuster van de Engelse koning Edward IV die *the first lady* werd in de Bourgondische Nederlanden. Daarnaast schreef zij nog toeristische gidsen over de beide regeringssteden.

Het resultaat is een zeer welkom boek dat niet alleen de versnipperde literatuur samenbrengt, maar die ook aanvult met archiefonderzoek en nieuwe gezichtspunten. Vanuit ons standpunt is de Engelse optiek van de auteur waardevol: de Engelse achtergrond van de pas door usurpatie aan de macht gekomen Yorks, van het huwelijk met Karel de Stoute en van de diplomatieke relaties tussen beide machten, is door de specialisten aan deze zijde van het Kanaal te weinig gekend. De oudere franstalige biografieën over Margareta worden op dit punt goed aangevuld. Naar de Engelse historiografie toe vaart Weightman heftig uit tegen de traditie om Margareta voor te stellen als een duivelse intrigante tegen de Tudors; zij toont overtuigend aan dat deze voorstelling terug te voeren is op de propaganda van Hendrik VII en zijn omgeving, maar niet zozeer strookt met het beeld dat de continentale bronnen ophangen van de hertogin (148-161). Deze was niet betrokken bij samenzweringen tegen de koning van 1487 tot 1492, ondanks een Engelse *communis opinio* in die zin. Wel heeft zij steun verleend aan haar familieleden in de strijd tegen de Tudors en nog in de jaren 1493 en volgende gewogen op de beslissing van Maximiliaan en Filips de Schone om Hendrik VII's rivaal Warbeck als koning te erkennen, waaruit handelsbelemmeringen tussen Engeland en de Nederlanden voortsporen.

In deze episode lijkt me Weightmans visie het meest innovatief. Niet minder belangrijk, maar meer gangbaar, is de nadruk die zij legt op de rol van de Engelse hertogin als belichaming van de goede relaties tussen Engeland en de Bourgondische landen. Kritieke episodes waren hierbij de ballingschap van haar broer Edward IV in 1470-1471 en zijn inschakeling in het Franse kamp na 1477. In beide gevallen heeft Margareta door stille diplomatie een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het herstel van de Engels-Bourgondische betrekkingen. Ook toen in 1475 en 1476 Karel de Stoute op gespannen voet kwam te staan met zijn onderdanen, vermocht Margareta's interventie de gemoederen nog enige tijd te sussen. Naast haar politieke en diplomatieke rol, die niet eindigde bij de dood van haar echtgenoot, was Margareta opvallend actief in het ondersteu-

nen van kloosterhervormingen in de steden die tot haar weduwgoed behoorden of waar zij residenties onderhield. Haar belangstelling voor een zuivere godsvrucht blijkt ook uit haar persoonlijke bibliotheek waarin zij zich opvallend vaak in miniaturen met een devotionele strekking liet afbeelden. Samengevat mag dit boek een goed leesbare en goed onderbouwde biografie genoemd worden van een personage dat aan een interessante positie een sterke persoonlijke invulling heeft gegeven. De Engelse optiek van waaruit dit boek is geschreven vormt een terechte aanvulling op de bestaande literatuur. Toch moeten ook een aantal gebreken gesignaleerd worden. Er wordt hier wel heel nadrukkelijk vorstengeschiedenis geschreven met weinig oog en begrip voor het doen en laten van gewone mensen. Wanneer op pagina 194 het Kastiliaanse dubbelhuwelijk van 1496 wordt belicht in zijn 'disastrous consequences ...[that] would bring war and conflict to the Low Countries throughout much of the sixteenth and seventeenth centuries' wordt de bril van Albion toch wat al te eng. De auteur ziet geen onderscheid tussen Staten van Vlaanderen en Staten-Generaal (100,141), mist de sedert 1985 gepubliceerde nieuwe inzichten over de crisis van 1477 (104-111), beschouwt opstandelingen louter als rebellen en is niet op de hoogte van de regentschappen voor Filips de Schone (141-142,162), interpreteert handelsboykot louter vanuit de vorstelijke intrige zonder aandacht voor de handeldrijvende partijen (173-183). Op pagina 198 wordt Margaret's religieuze oriëntatie geplaatst onder de noemer van de moderne devotie, terwijl het toch eerder ging om het ondersteunen van de kartuizers, en hervormde augustinessen en franciscanessen (zwart- en grauwezusters). Ondanks twaalf jaar verblijf, kent de auteur de historische situatie van de Nederlanden toch niet in alle finesses. De Bourgondische gewesten worden stelselmatig aangeduid als 'the Duchy of Burgundy' en op de kaart op pagina 74, die een maximale uitbreiding in 1473 onder de data 1468-1503 plaatst, zijn er van Picardie tot Gelre ook geen binnengrenzen te bespeuren. Vlaanderen wordt opgetuigd met 'apanages' (63), Henegouwen afhankelijk gemaakt van de Franse kroon (109), Mechelen gesitueerd als deel van Brabant (112,123). Namen, ook Franse, worden op talloze manieren vervormd. Doorgaans valt de bedoeling daaruit nog wel te herkennen (bijvoorbeeld Nineveh op pagina 157 is duidelijk Ninove) maar niet iedere lezer zal opmerken dat St. Agatha op pagina 201 in feite St. Agnes betreft. Dat Humphrey of Gloucester 'thousands of books' zou hebben bezeten is hoogst onwaarschijnlijk, en zelfs wij zullen niet geloven dat in de Nederlanden 'the largest urban population in Europe' te vinden was (62). Veel van deze gebreken zijn terug te voeren op een bijna geheel verwaarlozen van de Nederlandstalige literatuur, en evident een ontoereikende beheersing daarvan. Het is jammer dat deze tekorten een overigens verdienstelijke biografie ontsieren.

Wim Blockmans

J. Talsma, *Vijf historische en rechtshistorische studies over het recht van petitie, verzoekschriften aan de Tweede Kamer en het ombudsmanvraagstuk. Nederland, 1795-1983* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 1989; Arnhem: Gouda Quint, 1989, xiv + 375 blz., f65,-, ISBN 90 6000 598 8).

Voor de verwerving van de doctorstitel aan de Universiteit van Amsterdam heeft de historicus Talsma de verhouding tussen overheid en burger, zoals die zich in Nederland vanaf de Bataafse tijd tot aan de jongste algehele grondwetswijziging in 1983 heeft ontwikkeld, op een drietal aspecten onderzocht. Gesteld voor de noodzaak het ondanks deze beperking toch nog wijdde